



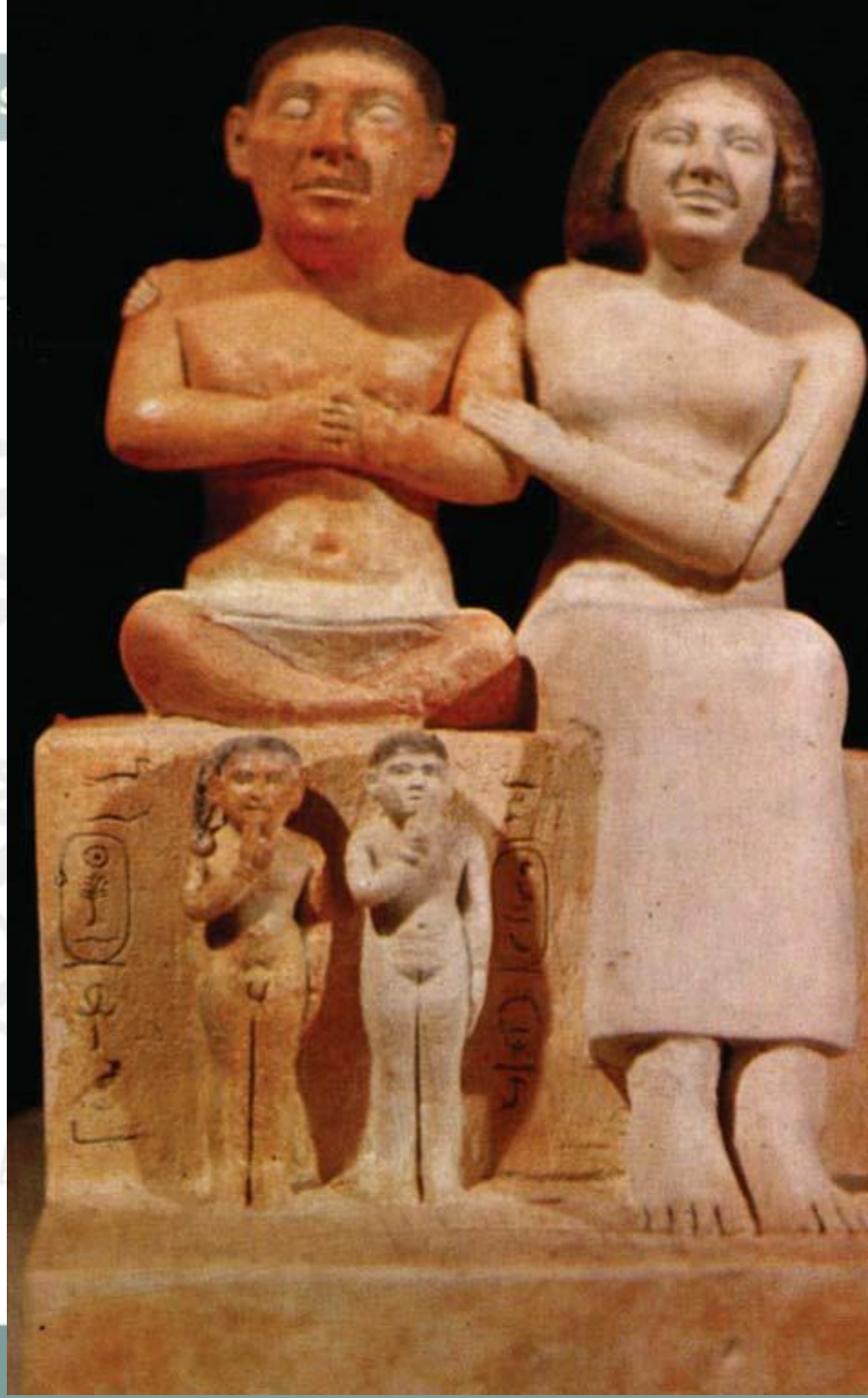
Betegségek, diagnózisok képzőművészeti alkotásokból

Szabó László

Tudomány és Művészet Kórélettana
Semmelweis Egyetem
2016. 10. 12.



Semmelweis

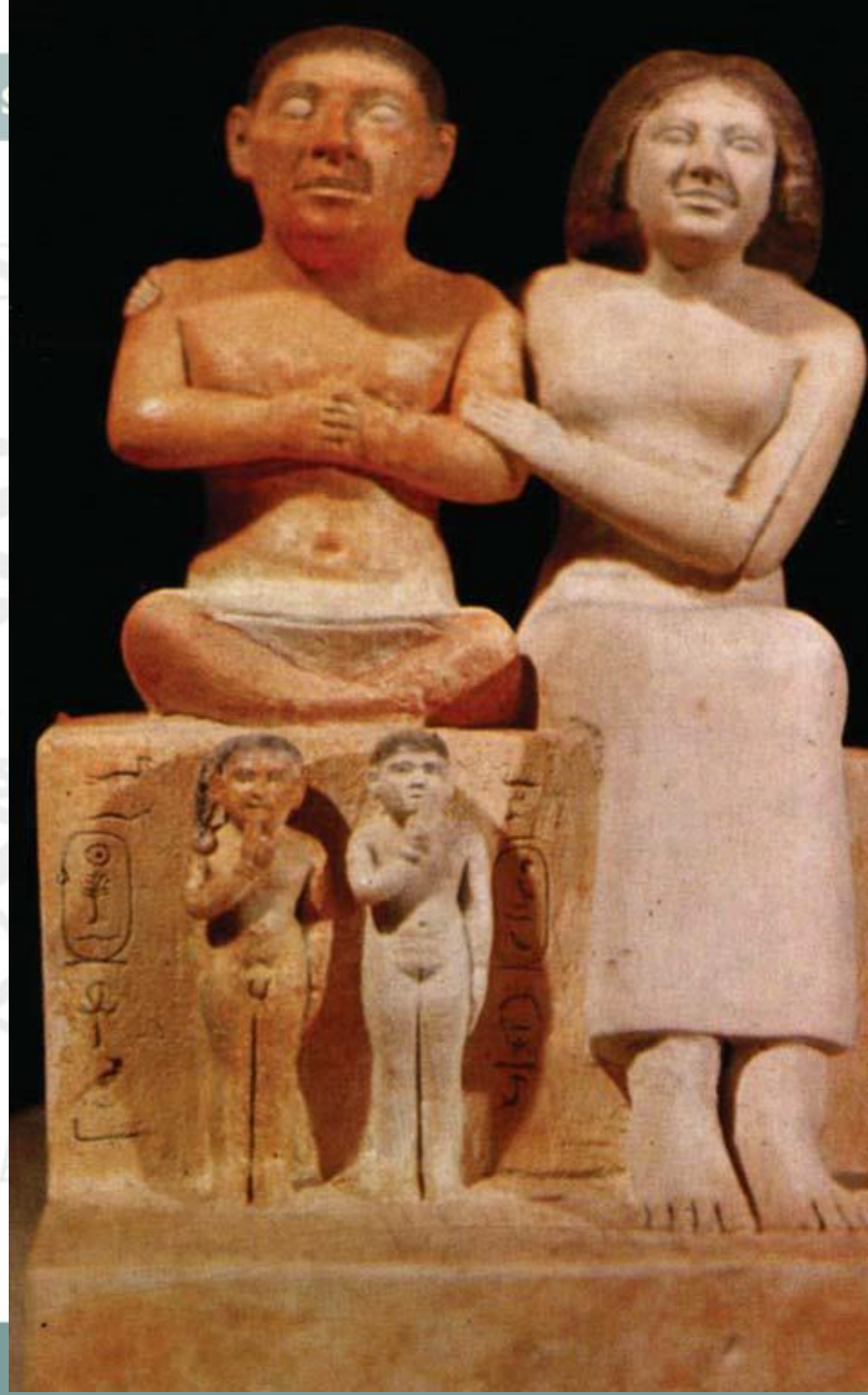


A VI. dinasztia
időszakában (i.e. 2300) élt
Szeneb törpe a családjával.

A férfi achondroplasiás.

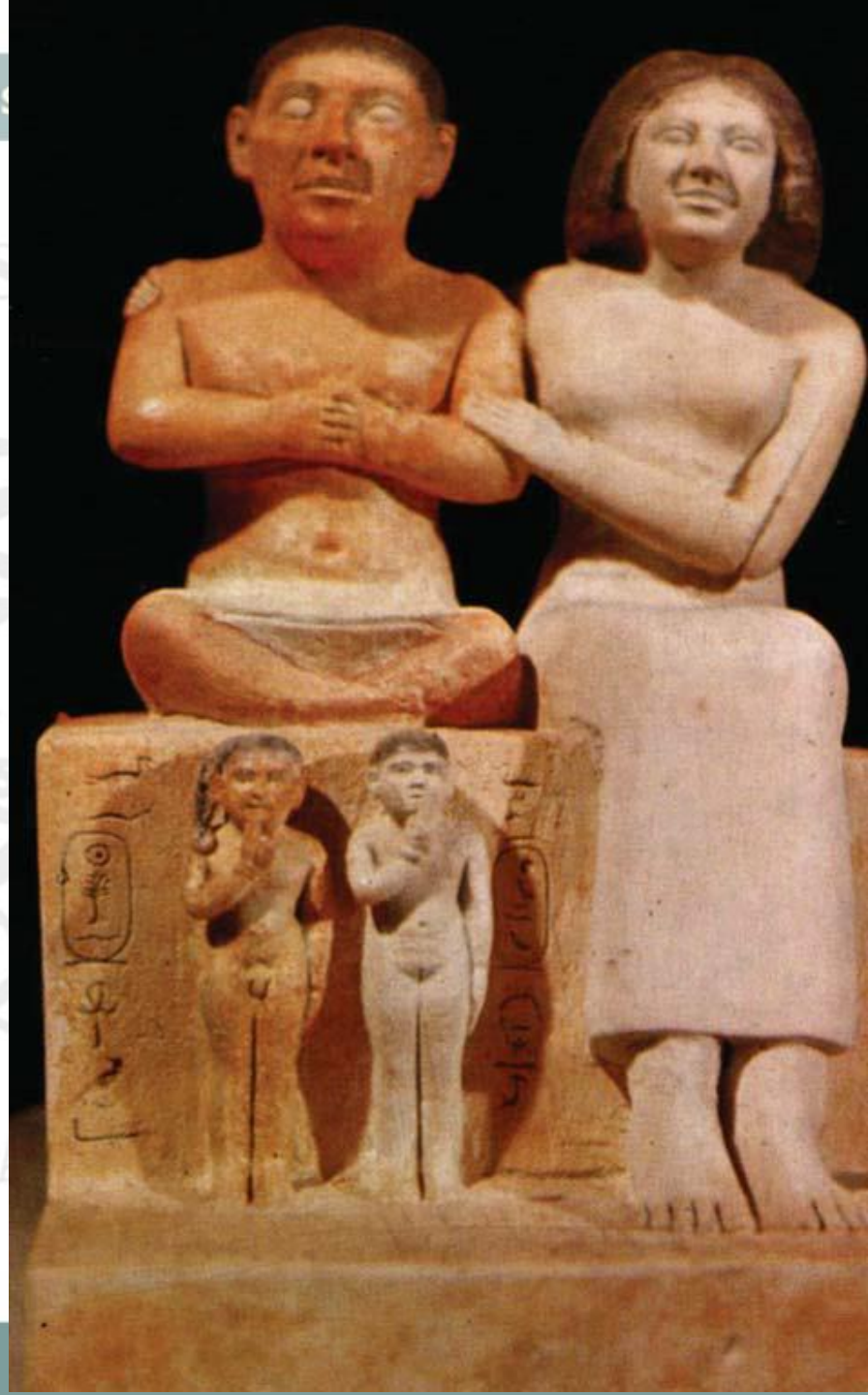
A végtagok kórosan és
aránytalanul rövidek, feje
relatívénagy, törzse hosszú,
végtagjai, ujjai rövidek,
tömzsik.

Mésző szobor
Nemzeti Múzeum, Kairó



Ezen eltérés
elfogadottságát mutatja a
feleség szeretetteljes
ölelése is.

Genetikájára is
következtethetünk, mert az
ábrázolás szerint a
gyermek nem örökölték
apjuk betegségét.





UNIVERSITAS BUDAPESTINENSIS DE SEMIOLGIA ET ANATOMIA
FACULTAS SANITARIA





Udvarhölgyek
olajfestmény
a jobb sarokban
látható
diszproporcionált
törpe.

Diego Velázquez
(1599-1660):
Az udvarhölgyek
(1656) Prado
Múzeum Madrid,
Spanyolország



Velazquez nagy
jellem- és
helyzetábrázoló
festő, aki a
mélyebb háttérrel
is megjelenti

Az udvarhölgyek
című alkotása egy
családi jelenet,
mely az
impresszionisták
fényképszerű
kompozícióit
előlegezi meg.



Velazquez: Az udvarhölgyek (1656).
A barokk „csavaros észjárása” itt is megjelenik: egy tükörben látjuk a kislányokban gyönyörködő királyi párt, akik éppen modellt állnak Velazqueznek





Diego Velázquez:
Férfiportré
(valószínű
önarckép, 1630

Diego Rodriguez de Silva y Velázquez
(Sevilla, 1599. június 6. -
Madrid 1660. augusztus 6.),
többnyire **Diego Velázquez**
néven ismert spanyol festő.



Velazquez
jellemábrázoló
képességét jelzi
*X. Ince pápáról készült
portréja,*
amely egy ravasz
tekintetű embert fest
elénk.

Róma,
Galleria Doria Pamphili





Semi

Sebastian de Morra a
Törpe portréja
Diego Vélasquez
(1599-1660)

Prado Múzeum Madrid

Barok





A növekedés elmaradásának számos formája van.
A művészetben rendszeresen ábrázolták a törpéket.

Az achondroplasia vagy chondrodystrophia egyike a leggyakoribb veleszületett kórképeknek. Autosomalis domináns öröklődésű

A betegséget a II. típusú kollagén képződésének molekuláris defektusa idézi elő.

A kóros porcképződés miatt a csöves csontok és koponyaalap fejlődése zavart.



Dávid Kisemberek társasága. www.kisemberek.hu





Se

Rövidek, tömzsik a végtagok. Viszonylag hosszú a törzs, s ezért aránytalanok, diszproporcionáltak lesznek a törpék. Gnómszerű lesz a kinézetük, mert a kisméretű koponyalap fölé boltosul az agykoponya.

Velazquez: Don Diego de Acedo (Prado),





A kórképet már az ókorban is jól ismerték.
Egyiptomban az első dinasztia idejéből
(i. e. 2890 - 3150) származó csontmaradványokon
géntechnológiával bizonyították az achondroplasiát
(Pusch és mtsai 2004).

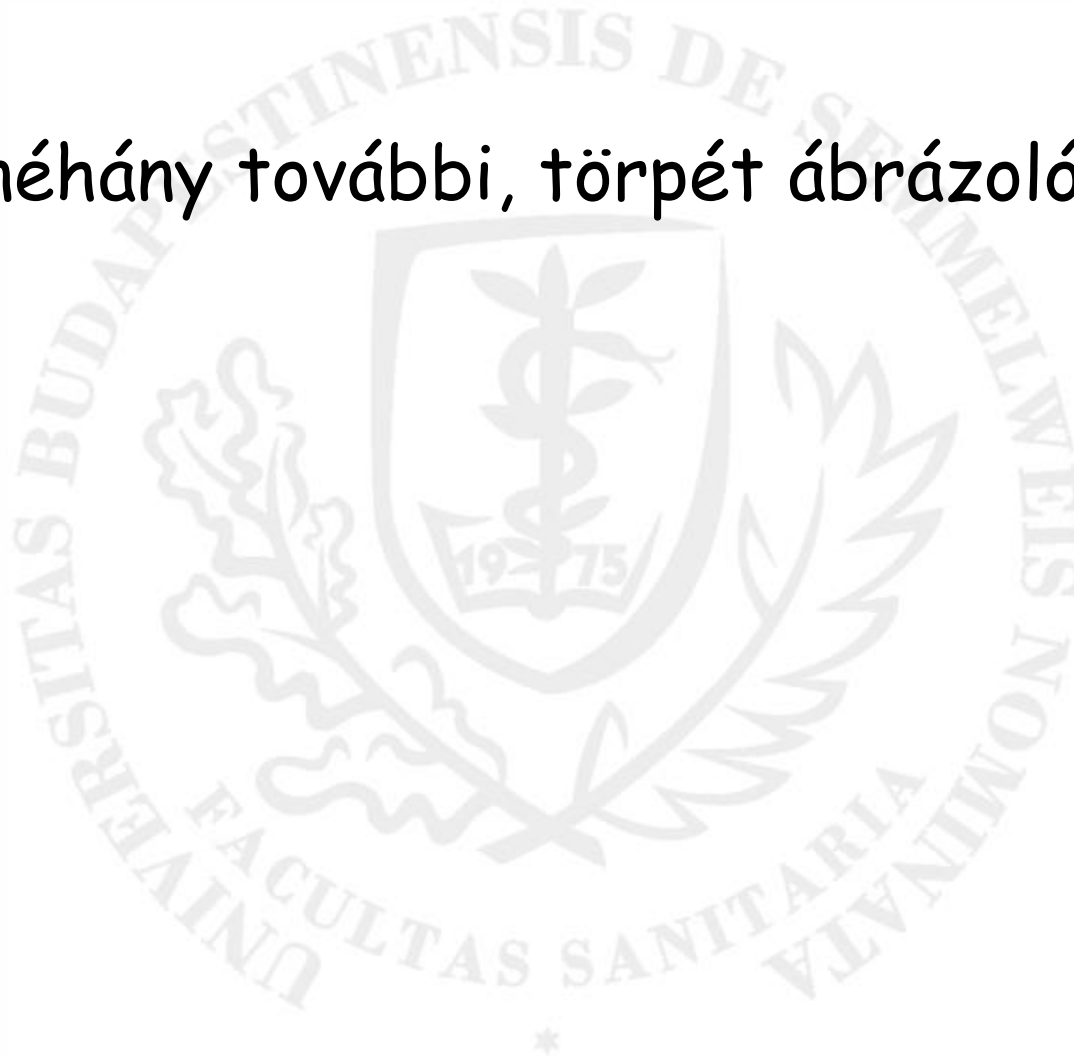
PCR-Induced Sequence Alterations Hamper the Typing of Prehistoric
Bone Samples for Diagnostic Achondroplasia Mutations

Molecular Biology and Evolution 2004;21: no. 11

C. M. Pusch,* M. Broghammer,* G. J. Nicholson, A. G. Nerlich,§ A. Zink,§



Velazquez néhány további, törpét ábrázoló festménye





Semr

Velazquez: Dwarf with dog (Prado)





Se

Prince Baltasar Carlos with a Dwarf 1631

Museum Of Fine
Arts, Boston, USA



Velázquez - The Complete Works

The Dwarf
Francisco
Lezcano,
Called "El Nino de
Vallecas"





A törpék fontos részei voltak a királyi udvarnak. Főleg a hercegekkel, hercegnőkkel éltek, játszottak együtt.

Számos, nemcsak Velazquez által festett, törpét ábrázoló alkotás van a Prado Múzeumban.





Előkelő ruhában festette le a törpét, aki résztvet a királyi körutazásban, amikor a Wales-i herceg meglátogatta az El Escorial-t 1623-ban.

A festő Madridban egy arisztokrata Holland családban született. Festői stílusa: „bodegone” - életképek. Számos festménye a Pradoban látható.

Juan van der Hamen y León;
A törpe. Prado Múzeum
Madrid, Spanyolország





Jan Miense Molenaer: Péter tagadása (1636). Szépművészeti Múzeum, Budapest.

Jan Miense
Molenaer
(Haarlem
1610-1668)
holland festő:
a festmény bal
oldalán
elhelyezkedő
törpe chondro-
dystrophiás



Péter virrasztása, vagy Péter tagadása azt örökíti meg amikor Péter tagadja, hogy az elfogott Jézushoz tartozik. Akit a főpap elé vitték.

Jézust két tanítványa követte titokban. Az egyik Péter volt. A másik tanítvány János volt.

Péter az udvaron a tűznél melegedett, mert hideg volt. János leírásában a kapunál őrködő szolgáló szólítja meg Pétert, és teszi fel neki a kérdést, hogy Jézushoz tartozik-e, aki először ezt tagadja.



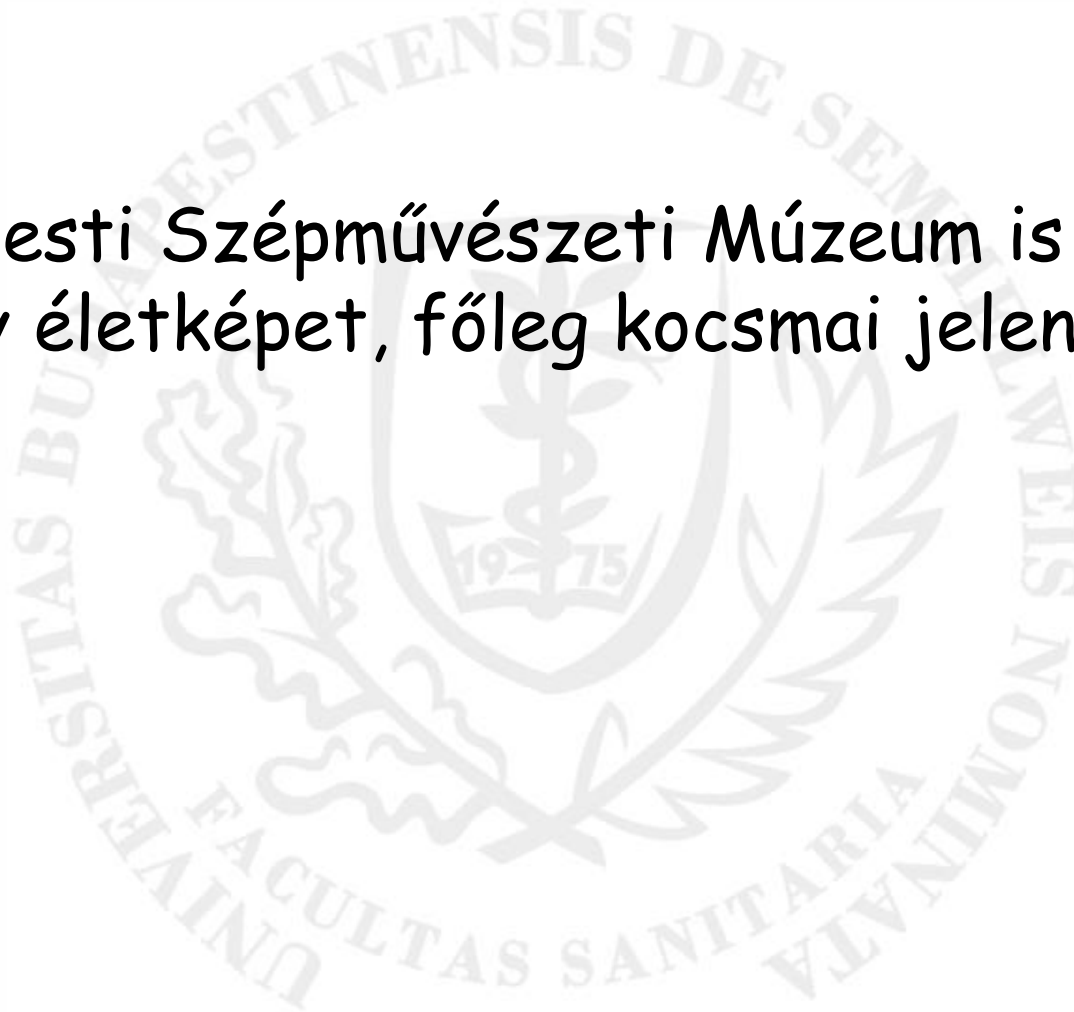


A figurális ábrázolásban mutatkozott meg az ő tehetsége, csoportjelenetek megszerkesztéséhez is kiválóan értett, esküvőket és saját családját is megfestette csoportképen. Legsikeresebb műfaja az életkép volt.





A budapesti Szépművészeti Múzeum is őriz tőle néhány életképet, főleg kocsmai jeleneteket.





Jan Miense Molenaer:
A Félhold nevű kocsmánál
Szépművészeti Múzeum,
Budapest.





Jan Miense Molenaer: Parasztok a kocsmában

Szépművészeti
Múzeum, Budapest.



Agnolo di
Cosimo
(Bronzino) -
A törpe
Morgante
portréja
(1553),
Uffizi
képtár
Firenze,
Olaszország



Szembefordult képen vadászat előtt,
a háttal álló képen, vadászat után látjuk Morgantét.



Agnolo Bronzino eredeti nevén **Agnolo di Cosimo di Mariano**.

Bronzino ragadványnév, melyet a portréinál alkalmazott bronzos színek miatt kapott.

Firenzében születet és halt meg (1503-1572), így teljesen firenzei festőnek tekintjük.

Először freskókat festett firenzei kolostorokban. Korai freskói és táblaképei igen festőiek.

majd I. Cosimo de' Medici udvari festője lett.

Szent család (Firenze, Uffizzi)





Se

Bronzino:

I. Cosimo portré

Szépművészeti
Múzeum Budapest



Bronzino: Vénusz, Cupido és az Idő

Szépművészeti
Múzeum Budapest





Semm

Francesco Ravai a törpe
(nicknamed *Bajocco*)

Bajocco Kopenhágában,

Jens Juel (1745-1802),

Szépművészeti Múzeum
Kopenhága





Bajocco jól ismert figura volt a *Caffé del Greco* környékén (Róma)
Kedvenc modellje volt több művésznek Európa minden részéből.



Jens Juel: Jewish beggar in Copenhagen



Philip Wickstead
Brit festő
Rómában is élt.



További nem arányos törpék

Giovanni Battista Tiepolo
falfestménye (1750)
udvari bolondnak ábrázolja
a chondrodystrophiás
törpét

(Palazzo Labia, Velence).





Se

Palazzo Labia, Venice



Würzburgi érseki palota - Tiepolo





Tiepolo:
A filozófus feje.

San Diego
Museum of Art, USA





Tiepolo: *Szent Jakab apostol
legyőzi a mórokat,*

Szépművészeti Múzeum,
Budapest





Sem

UNIVERSITAS BUDAPESTINENSIS DE SEMMELWEIS
FACULTAS SANITARIA
VINCIVIRON



Gerard David: Krisztus születése (1485).
(Szépművészeti Múzeum, Budapest).

Az újszülöttet imádó pásztorok egyike arányosan törpe.

A fej és test, valamint a törzs, végtagok és test arányai normálisak.





Van arányos testfelépítésű törpeség is,
mely keletkezhet a magzati életben előforduló
károsodás, vagy születés utáni életben
bekövetkezett agyalapi mirigy hormonzavara miatt.

Arent Arentsz van der Cable: Tájkép vadászokkal.
Az egyik vadász törpenövésű, testmagassága az
1 métert sem éri el.
(Szépművészeti Múzeum, Budapest).



Szintén hormonális
eredetű törpeség:
Anthonis van Dashorst
(1517-1577):
Granvella bíboros
törpéje (1560 körül)
Louvre (Párizs).



Rodrigo de Villandrando:
IV.Fülöp és Soplillo
törpe (1618)

Prado Madrid.





Semi

UNIVERSITAS BUDAPESTINENSIS DE SEMIOLYSESI
FACULTAS SANITARIA
MDCCCLXXV





Sem

De a növekedési hormon túl is termelődhet, s ennek jelei, óriásnövés (gigantizmus)

vagy ha felnőtt korban jelentkezik, az emberi test végei, akralis területei például az ajkak, kezek, ujjak megvastagodnak (akromegalia) jön létre

mely jól megfigyelhető IV. Amenhotep fáraó (i.e. 1730)

Staatliche Museumban, Berlinben látható Mésző reliefjén





Vagy az idősebb Pieter
Brueghel számos
festményén, például
az idős nő portréján
(1563, olajfestmény,
München, Alte
Pinakothek múzeum).



„Habsburg áll”, a prognathia ilyen foka kizárólag a császári família portréin fordul elő (enyhe alakja a lakosság 1-2%-án állapítható meg).

Az uralkodó jellegzetes Habsburg-álla szembetűnő

Barend van Orley: V. Károly császár portréja (1510).

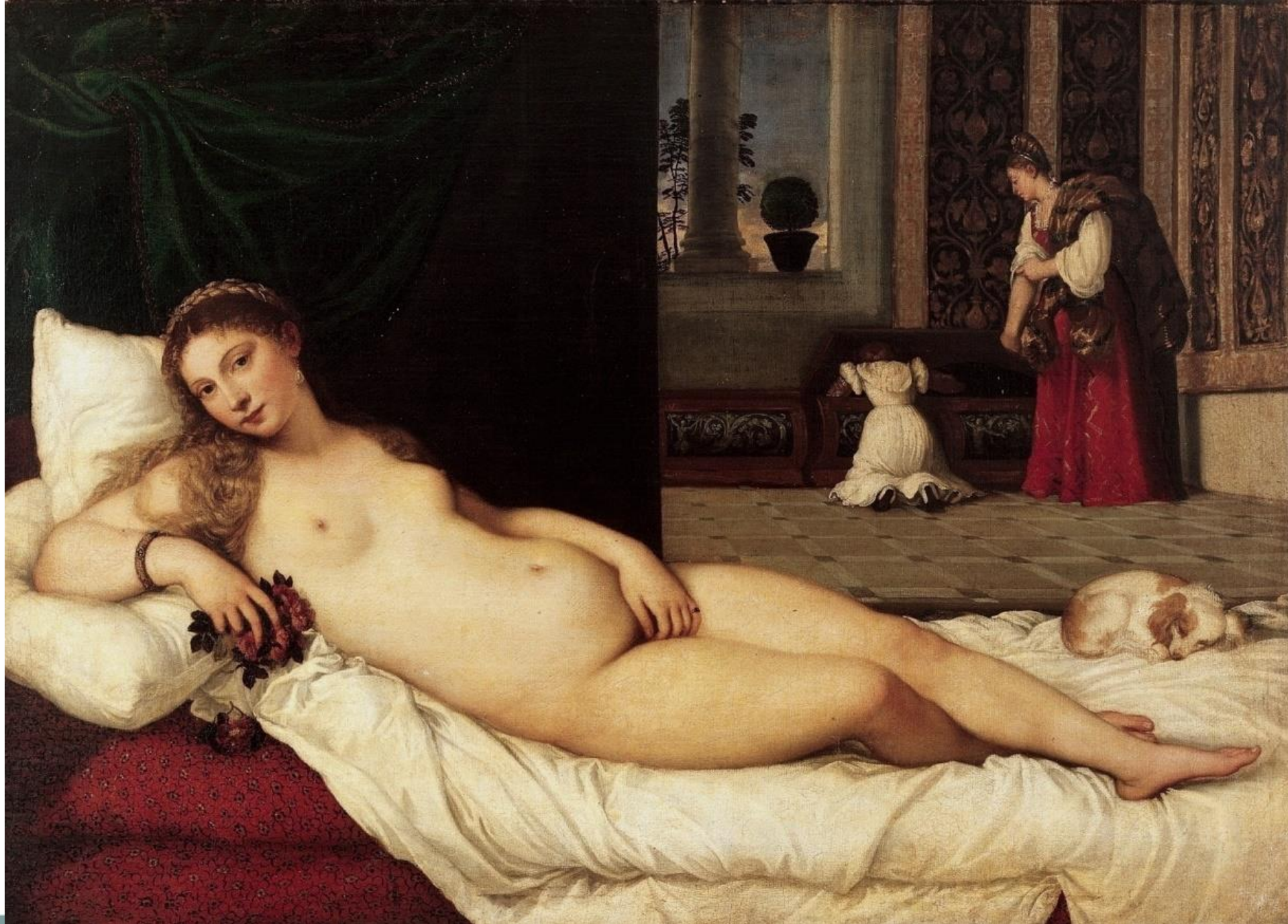
(Szépművészeti Múzeum, Budapest).





Tizian: V.
Károly
portréja
(1547)
Prado
(Madrid)





Tiziano: Urbinoi vénusz Ufizzi, Firenze



Tiziano: A velencei
dózse (1554),
Szépművészeti
Múzeum, Budapest



II. Frigyes pfalzi választófejedelem (1553) életnagyságú olajfestmény.

Ritka, hogy óriásnövésüket
megörökítették.

A törpék ábrázolását engedélyezték.

Gigantismus - akromegalia

Abras kastély, Tiroli



Neve	Rövi- dítés	Termelődés helye	Hatása	Releasin g factor
Somatotrop H, Growth H	STH GH	Elülső lebeny Acidophil sejt	Növekedés serkentés acs fokozása	SRH, GHRH
Prolactin v. Lactotrop H.	PRO LTH	EL AS	tejválasztás	PRH
Thyreoidea stimuláló H	TSH	EL AS	Pajzsmirígy működés	TRH
Adrenocorticotrop H.	ACTH	EL Basophil sejt	Mellékvese kéreg	CRH
Folliculus stimuláló H.	FSH	EL BS	Tüszőérés, spermogenezis	GnRH
Luteotrop H.	LH	EL BS	Ovuláció-sárgatest spermiumok érése	GnRH
Melanotrop H	MSH	Középső lebeny	pigment	MRH
Antidiuretikus H. v. vasopressin	ADH VP	Hátsó lebeny	Víz visszaszívás	-
Oxitocin	OT	Hátsó lebeny	Méhizom kontrakció	-

HYPOPHYSIS ELÜLSŐ LEBENY TÚLPRODUKCIÓJA

1. Fokozott STH termelés - daganat

Gigantizmus -

Acromegália (+bőr vastag, durva, mély hang, zsigerek is nagyobbodnak.)

Th: daganat eltávolítása + hormonpótlás



Tünet: születési súly normális,
elmaradás a 2. évtől. 3% alatt.

Csontkor elmarad, epiphysis fugák nyitottak.

Arányos test.

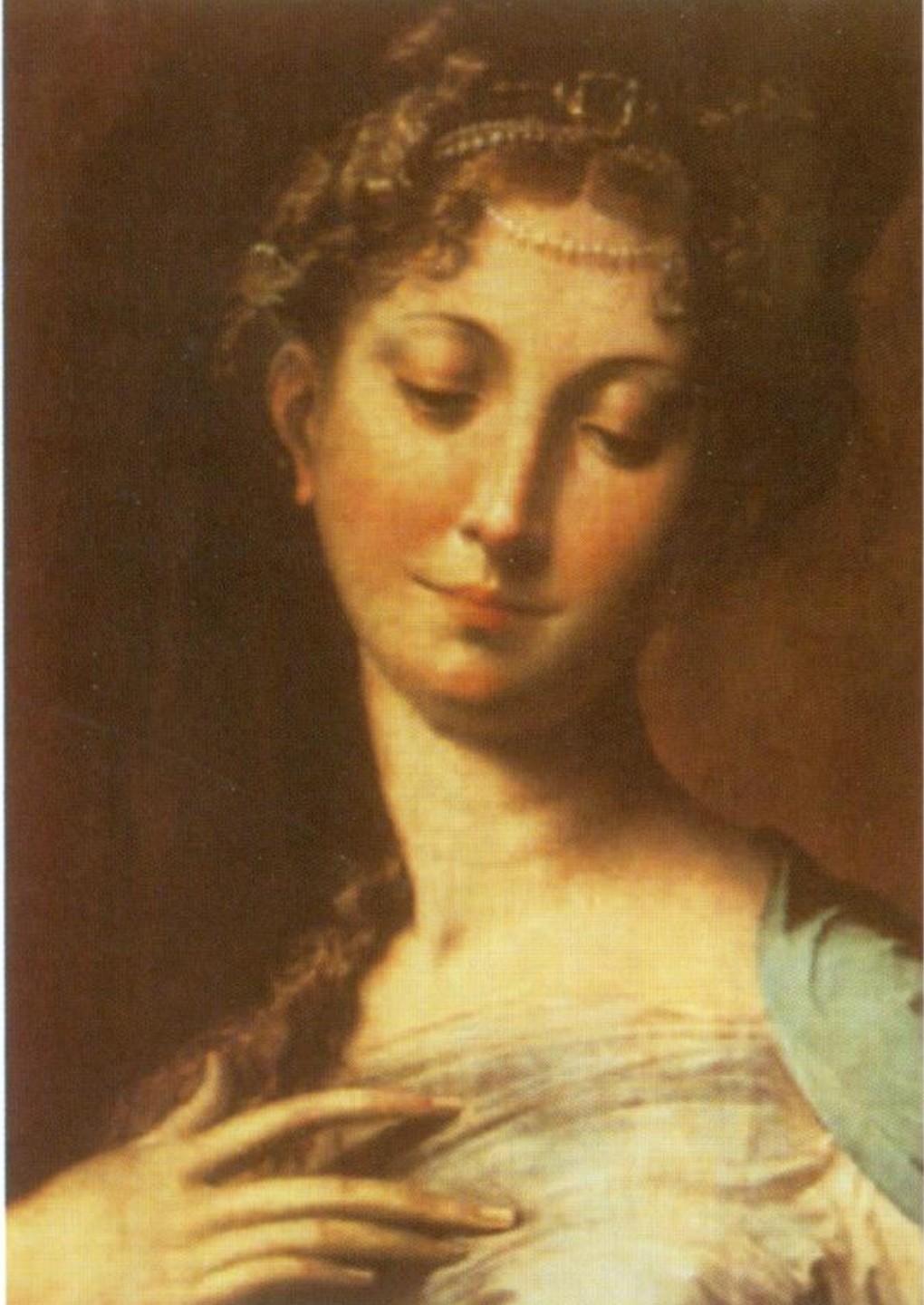
Normál sexuális működés.

Normál szellemi működés.





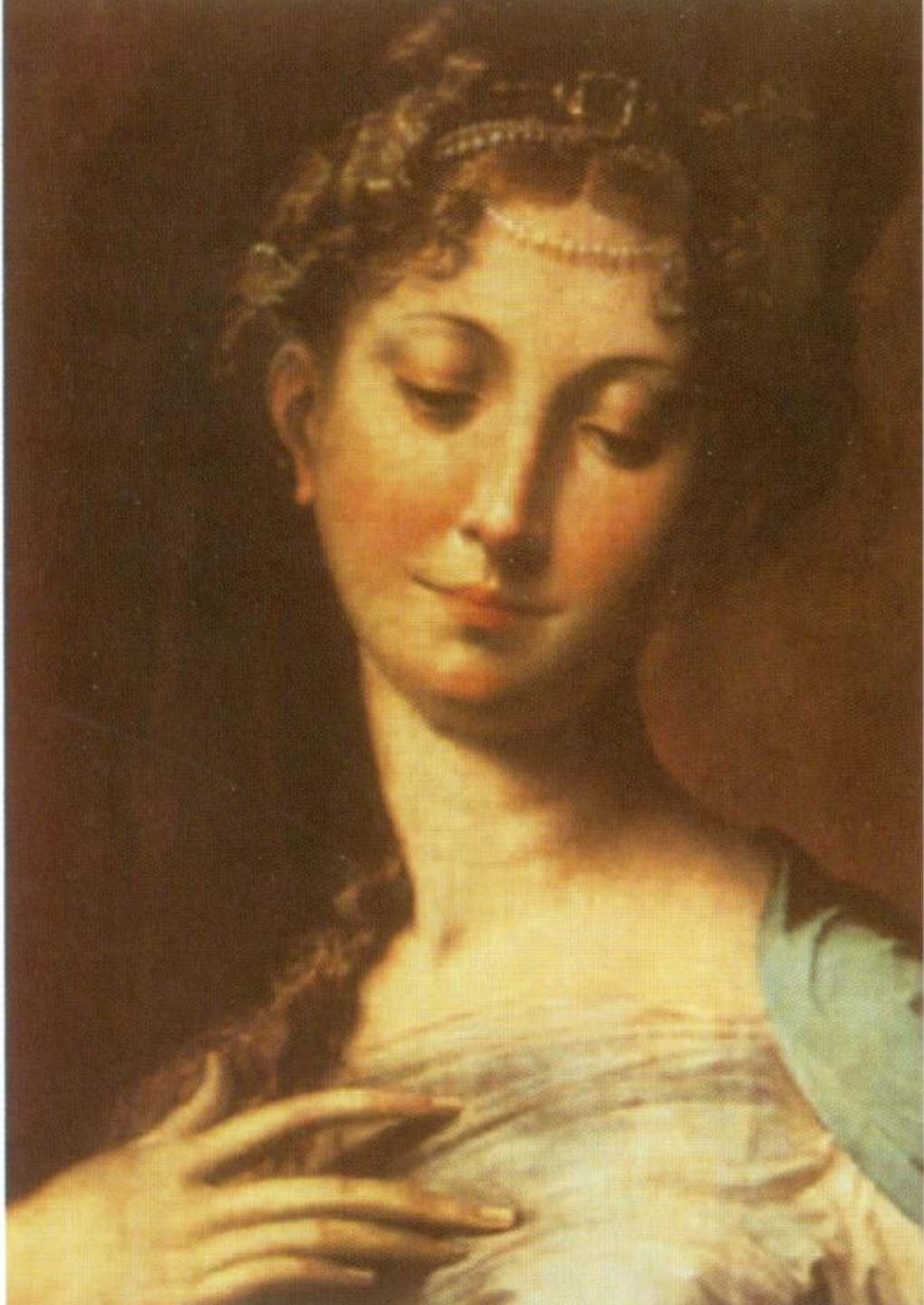
Semm





Semmelweis

Francesco Parmigianino
(1503-1540):
Hosszú nyakú Madonna
Palazzo Pitti, Firenze





A növekedési zavar egy másik típusa a kötőszöveteket érintő örökletes betegség a Marfan szindróma, mely magas növésel, hosszú nyakkal, vékony hosszú ujjakkal, „pókujjúsággal” jár.

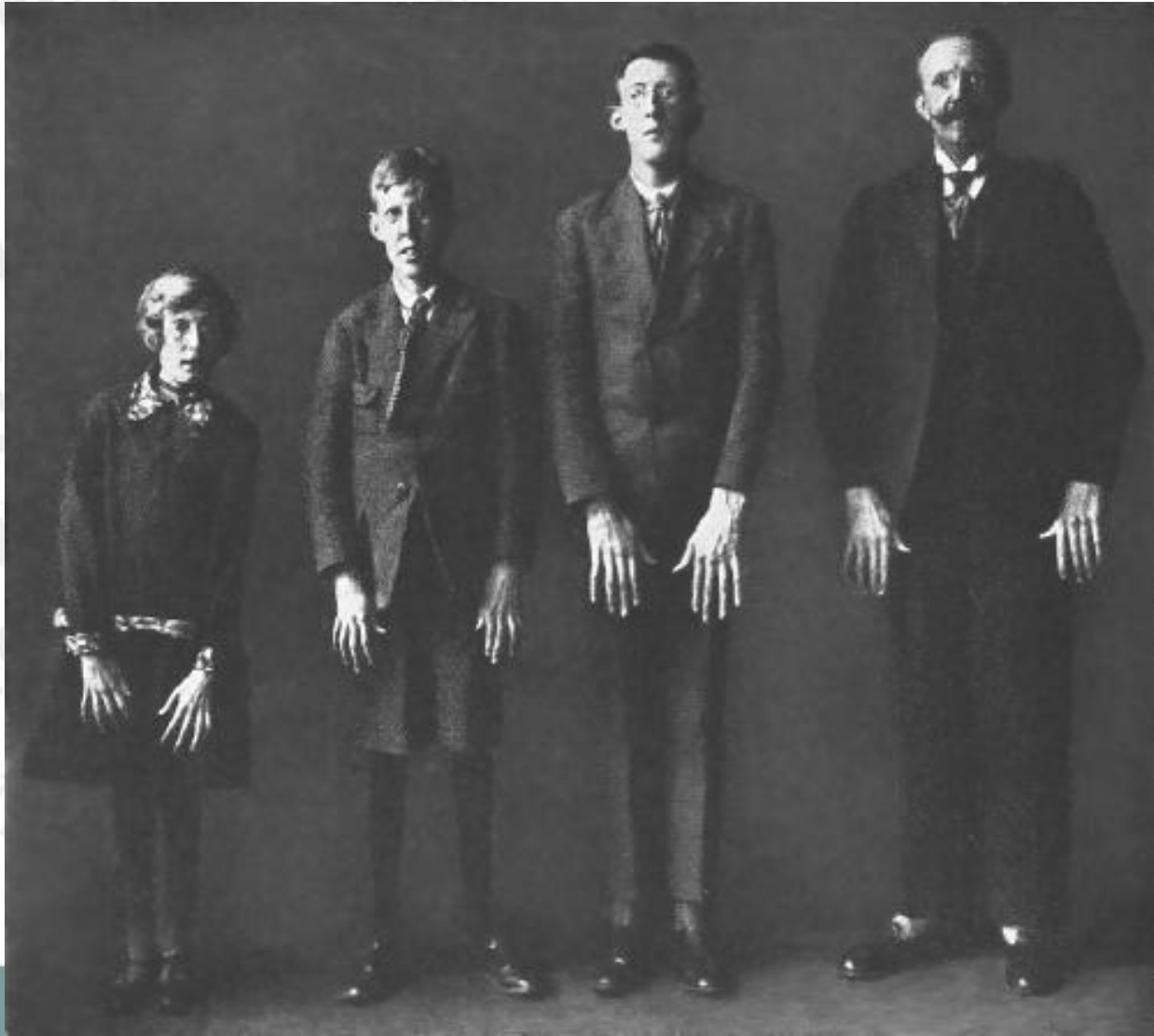
Megfigyelhető Francesco Parmigianino (1503-1540) olasz festő olajfestményén,

a Hosszú nyakú Madonnán (Palazzo Pitti, Firenze)

Marfan szindróma gyakorisága 1 : 16 000

kötőszövet
autosomálisan
dominánsan
öröklődő
betegsége

*Klinikai kép:
magas, sovány
termet*



**Normal
hands**



**Marfan
Syndrome**



Elongated finger and arm bones





Billentyű-
hibák,
aorta
aneurisma



szemészeti elváltozások: myopia, ectópia
lenticis, retinaleválás



a csont-ízületi rendellenességek mellett súlyos következményeket okozó szív-érrendszeri tünetek is jellemezhetik.

Feltételezések szerint Abraham Lincoln, Niccolò Paganini és Tutankhamon is Marfan szindrómás volt.



Íbisz
madár
Thot
isten
megjeleni-
tése



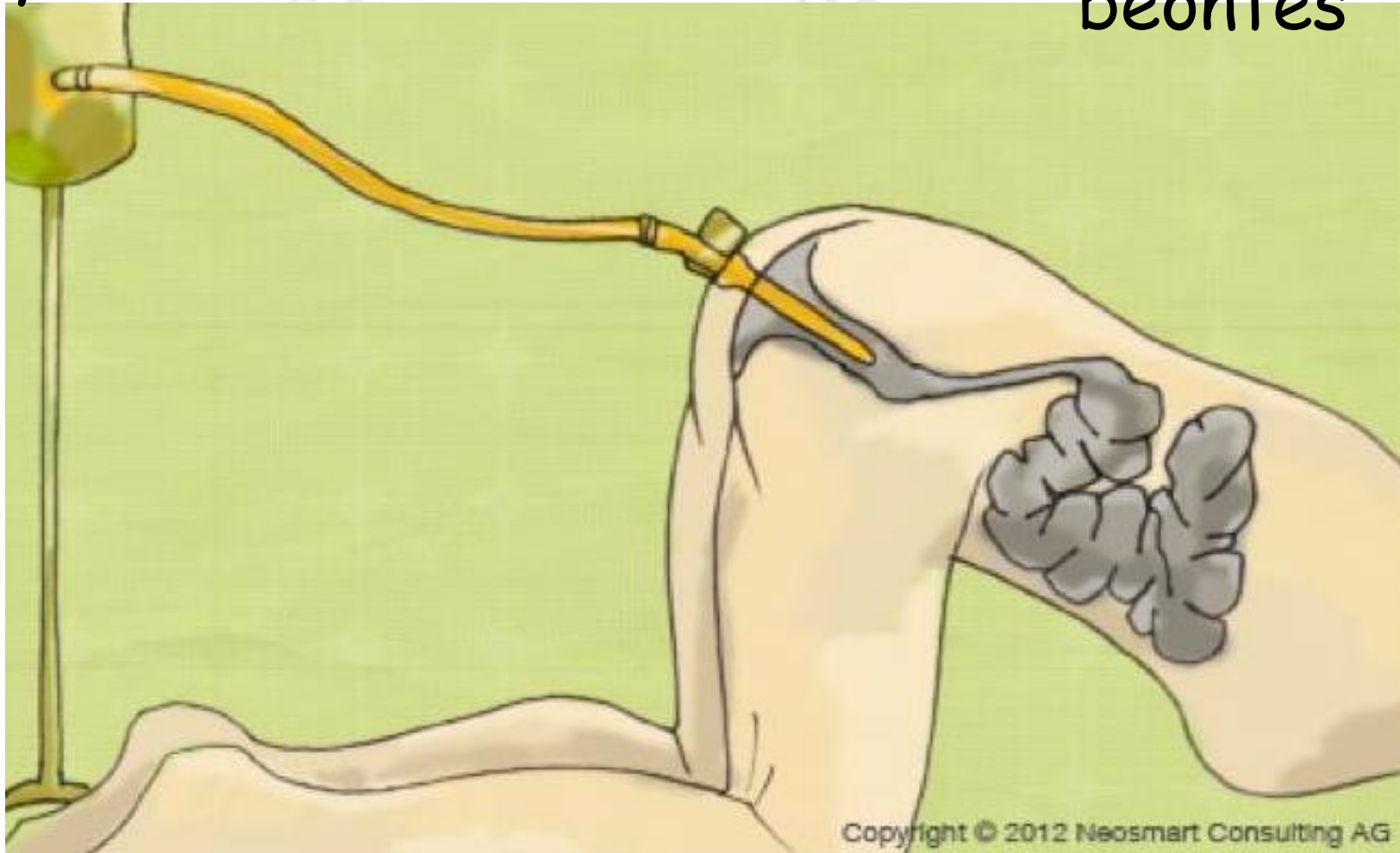
Thot istent
gyakran Íbisz
fejvel
ábrázolták.

Thot tanította
meg az
embereket az
írásra és a
gyógyfüvek
használatára





Íbisz a legősibb gyógymódra tanított Chlystere meg minket. beöntés



Az egyiptomi ember az írásbeliség előtt (3200 előtt) megfigyelte a madár ezen tulajdonságát. A legrégebb óta alkalmazott kezelés a beöntés.





Perzsa illusztráció



Az első
nyomtatott
orvosi mű
(Mainz, 1456)
kalendárium
jellegű mű.



Velázquezé
(ejtsd: velázkéz)

középkori beöntés.



Antoine Watteau (1684-1721) enema



*Az osteoarthrosis
(osteoarthrititis)
gyakori csontízületi
megbetegedés.*

Bizánci ikon (12. század)
Krisztus jobb kezén a
metacarpophalangealis,
proximalis
interphalangealis és
distalis interphalangealis
ízületek duzzadtak.



A Laokon szoborcsoport főalakjának kezén valamennyi proximális interphalangealis ízület duzzadt - osteoarthritis.





Európában az első orvosi leírások a 19. századból származnak, de Fekete-Afrikában csak az 1950-es években észlelték a megbetegedést, és nagy ritkaságnak számít Kelet-Ázsiában is.

Ellentétben az európai csont- és múmia leletekkel - amelyek között a 19. század előttről származókon sohasem állapítottak meg a polyarthrititis chronica rheumatica-t -,

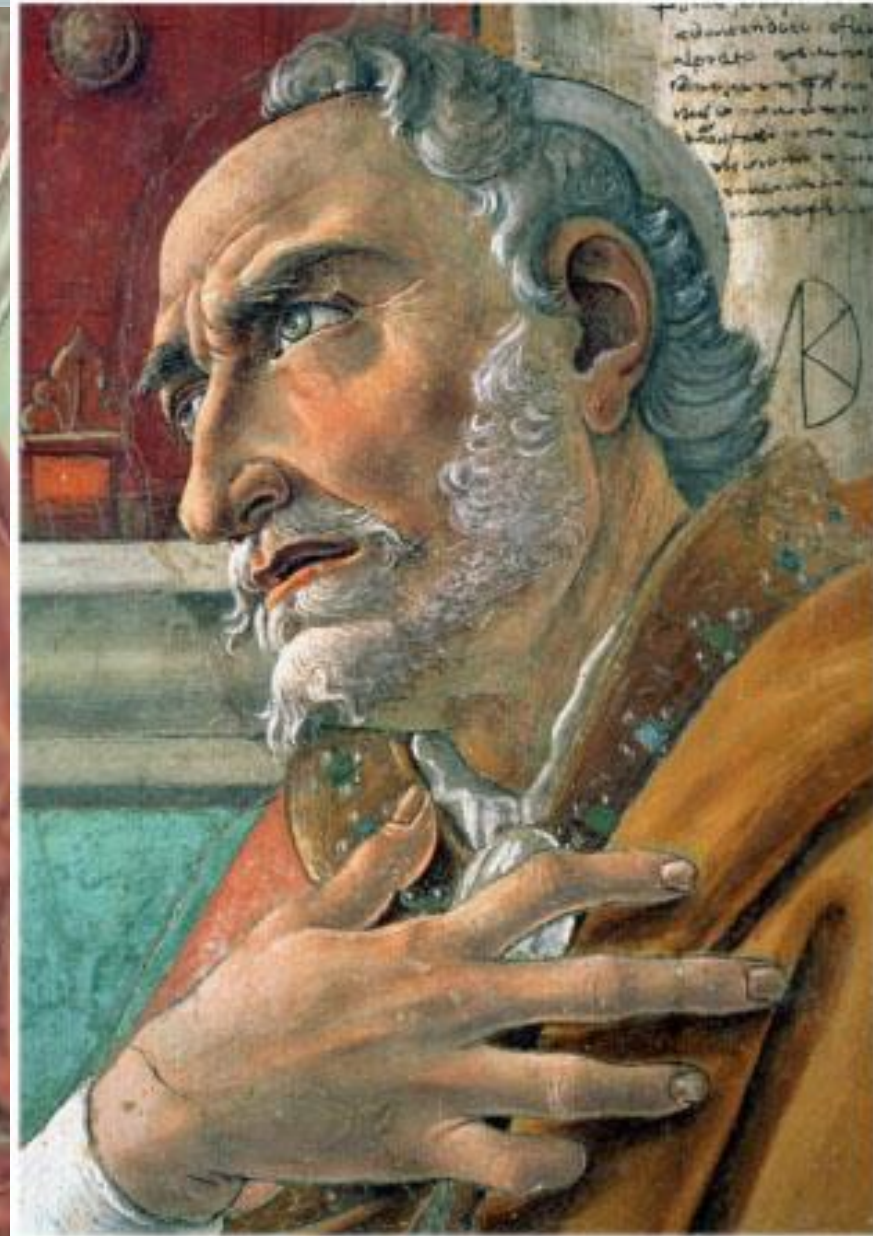
a művészi alkotásokon jóval korábban, a 15. század végén tűnnek fel azok a festmények, amelyekből az idült reumás ízületi gyulladás valószínűsíthető.

Úgy tűnik, hogy a művészek jobban megfigyelték és ábrázolták a deformált végtagokat, a nyomorékká váló embereket.



Boticelli
(1490): Szt.
Ágoston

mindkét
kézen
duzzadt,
(feltehetően
osteo-
arthritises)
kisízületek
látszanak.
Ognissanti
templom
Firenze



Dürer: Jézus az írástudók közt, festmény



Ismeretlen németalföldi mester képén, amely a 15. 16. sz-ban készülhetett tökéletesen szemléltette a krónikus rheumatoid arthritis következtében kialakult kézdeformitásokat (ulnaris deviáció, ujjízületi kontaktúra stb.).

